

INHOUDSTAFEL

1. Context	02
2. Wat is desinformatie?	03
3. Hoe werkt desinformatie?	05
3.1 Beïnvloedingstechnieken	05
3.2 Waarom geloven we desinformatie?	06
4. Populaire desinformatie thema's	07
5. Hoe ga je als overheid het best met desinformatie om?	08
5.1 Detectie en inschatting van de impact	08
5.2 Het belang van vertrouwen	08
5.3 Debunking: het ontkrachten van foute informatie	09
5.4 Proactieve communicatie - prebunking	10
5.5 Enkele concrete tips	13
6. Interessante websites en documenten	14

1. CONTEXT

We worden vandaag meer dan ooit overspoeld door een enorme hoeveelheid aan informatie vanuit allerlei kanalen, zowel online als offline. Onder andere door sociale media kan foutieve of misleidende informatie nog makkelijker, sneller en met een groter bereik verspreid worden, waardoor de impact dus vaak ook groter is.

Desinformatie vormt een pertinente dreiging voor onze democratie. De afgelopen jaren werd er een gestage toename in de hoeveelheid aan information operations en desinformatie geconstateerd. Rekening houdend met de huidige geopolitieke situatie, kunnen we er bovendien van uitgaan dat de hoeveelheid desinformatie en beïnvloedingscampagnes de komende maanden en jaren alleen maar zal toenemen. Ook FIMI (Foreign Information Manipulation and Interference) door zowel statelijke als niet-statale actoren zal meer en meer worden ingezet als een middel om onze democratische samenleving te ondermijnen.

Bepaalde evenementen of gebeurtenissen kunnen bovendien een trigger zijn voor een toename aan misleidende informatie, zoals verkiezingen, maar ook noodsituaties.

De impact van desinformatie kan daarnaast nog verder gaan dan het polariseren van de samenleving of het versterken van het wantrouwen in de overheid en onze democratie. Zo kan desinformatie ook leiden tot

onder andere protesten, sociale onrust en bedreigingen en geweld tegen specifieke personen of gemeenschappen.

Het is belangrijk om zich als overheid bewust te zijn van dit toenemend risico en de nefaste gevolgen die desinformatie met zich mee kan brengen. Tegelijkertijd is het als overheid echter geen evidentie om met dit fenomeen om te gaan.

Deze korte gids biedt enkele handvaten om met desinformatie om te gaan en bundelt nuttige, interessante documenten en websites die richting kunnen bieden bij deze uitdaging.

2. WAT IS DESINFORMATIE?

Er bestaan verschillende vormen van misleidende informatie. Termen zoals misinformatie, desinformatie, fake news... worden vaak door elkaar gebruikt, maar hebben niet allemaal dezelfde betekenis.

2.1 DESINFORMATIE

Desinformatie is het **doelbewust verspreiden van valse, verkeerde of misleidende informatie om schade toe te brengen**. Zo kan de verspreider de bedoeling hebben om meningen te beïnvloeden, geld te verdienen of de samenleving, volksgezondheid of democratie te schaden. Deze berichten kunnen bestaan uit onder andere kwaadwillige leugens en geruchten, gefabriceerde inhoud, manipulatiecampagnes en complottheorieën.

Desinformatie kan verspreid worden via verschillende soorten kanalen, zowel online, bijvoorbeeld via sociale media of direct messaging kanalen zoals WhatsApp, als offline.

Desinformatie is een reële dreiging, en kan verschillende **schadelijke effecten** hebben. Zo kan desinformatie:

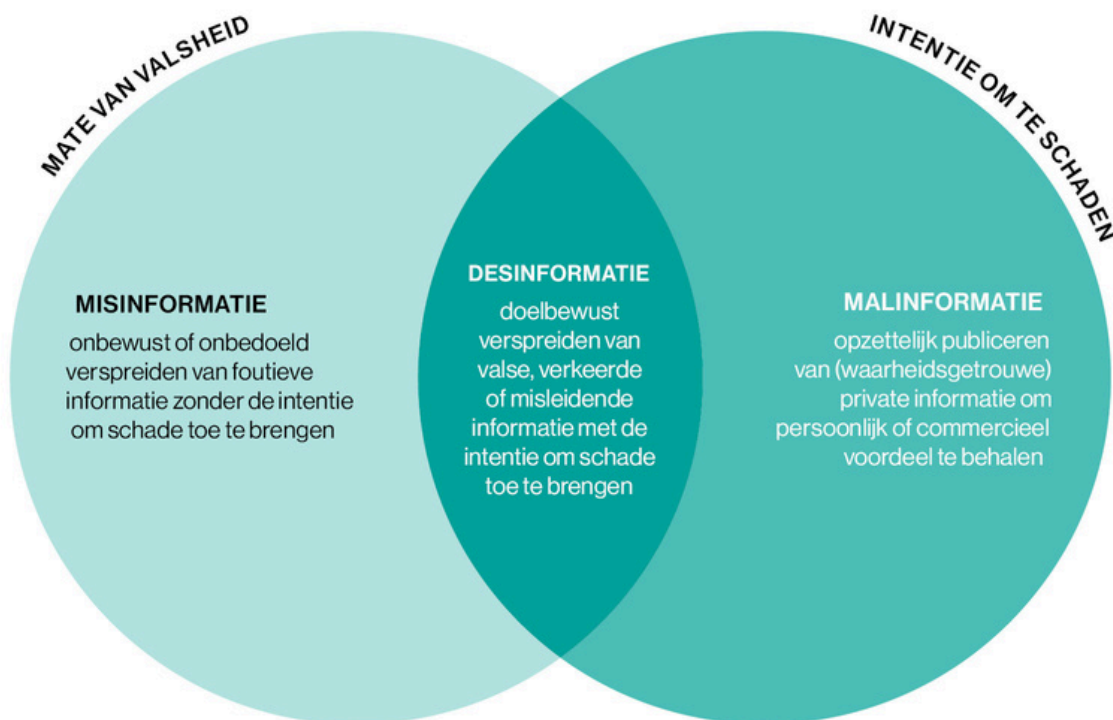
- democratische processen zoals verkiezingen verstoren;
- haat, polarisering, radicalisering en geweld aanwakkeren;
- wantrouwen zaaien ten aanzien van onder andere traditionele media, onderzoekers en de overheid;
- onze democratische staat en haar waarden ondermijnen.

In het kader van **verkiezingen** kan desinformatie ingezet worden om de bevolking te doen twijfelen zodat het moeilijker is om een onderscheid te maken tussen correcte en foute informatie en tussen feiten en meningen. Dit kan leiden tot instabiliteit en meer verdeling binnen onze samenleving.

Bovendien kan ook misleidende informatie verspreid worden om **twijfel te zaaien over de legitimiteit, veiligheid en betrouwbaarheid van het stemproces en de technische systemen**, waardoor het vertrouwen van de samenleving in de overheid en openbare instellingen verder wordt geschaad.

2.2 FAKENEWS

De term desinformatie wordt regelmatig verward met het begrip fake news of nepnieuws, maar deze termen hebben niet helemaal dezelfde betekenis. Fake news verwijst naar **verzonnen berichten** die tot doel hebben om mensen bewust te misleiden om geld te verdienen of om de publieke opinie te beïnvloeden. **Niet alle desinformatie is 100% vals of gefabriceerd**. Vaak zit er wel een kern van waarheid in en gaat het om een combinatie van feiten en verzonnen informatie. De term 'fake news' is dus te beperkend om het fenomeen van desinformatie te beschrijven. Het is slechts één vorm van misleidende informatie.

2.3 MISINFORMATIE

Bij misinformatie wordt **valse of misleidende informatie niet doelbewust verspreid** en weet de verspreider vaak niet dat de informatie onjuist is. De effecten van de verspreiding kunnen wel nog steeds schadelijk zijn. Bijvoorbeeld wanneer je valse berichten deelt met vrienden en familie. Het grote verschil met desinformatie is dat er dus geen intentie is om schade toe te brengen.

2.4 MALINFORMATIE

Een andere vorm van misleidende informatie is malinformatie. Dit is het **opzettelijk publiceren van (waarheidsgetrouwe) private informatie om persoonlijk of commercieel voordeel te behalen**. Ook het opzettelijk veranderen van de inhoud, data en tijdsindicatie van authentieke informatie valt onder dit begrip. Bij malinformatie wil de verspreider bewust schade berokkenen. Het grote verschil met desinformatie is dat de informatie wel degelijk juist of waarheidsgetrouw is. Een voorbeeld van malinformatie is het verspreiden van erotische privébeelden.

2.5 FIMI

Foreign Information Manipulation and Interference (FIMI) is de term die binnen de Europese Unie wordt gebruikt voor de **inmenging via informatie-operaties van buitenlandse actoren**. FIMI is een doorgaans legaal patroon van gedragingen dat onze waarden, procedures en politieke processen bedreigt of negatief kan schaden. Dergelijke activiteit is manipulatief, doelbewust en gecoördineerd, en kan zowel door statelijke als niet-statale actoren gebeuren.

3. HOE WERKT DESINFORMATIE?

3.1 BEÏNVLOEDINGSTECHNIEKEN

Er zijn tal van (beïnvloedings)technieken die worden ingezet om desinformatie te verspreiden.

3.1.1 *Artificiële intelligentie*

Moderne technologieën en artificiële intelligentie worden vandaag veelvuldig ingezet en vergemakkelijken phishing-pogingen, cybercriminaliteit en manipulatie van informatie. Denk bijvoorbeeld aan **deepfakes**, dit zijn audio en videobeelden die via kunstmatige intelligentie bewerkt of gemanipuleerd zijn. Zo kan men video's maken waarin mensen dingen zeggen of doen die ze nooit gezegd of gedaan hebben.

Door deze technologieën wordt gecreëerde informatie vermengd met feiten en krijgen we onder andere te maken met **gemanipuleerde video's, gerichte reclame of geautomatiseerde accounts** die gebruikt worden voor netwerken van nepvolgers. Sociale media hebben hierbij een grote impact aangezien deze voor veel mensen de voornaamste bron zijn om nieuws te vinden, lezen, bekijken en delen.

3.1.2 *Bots*

Daarnaast wordt er vaak gebruik gemaakt van **geautomatiseerde scripts of (online ro)bots**. Een internet bot is een softwareapplicatie die geautomatiseerde taken uitvoert op het internet. Bots worden regelmatig ingezet met als doel om een geselecteerd **doelpubliek te beïnvloeden door het te overspoelen met bepaalde boodschappen** in de hoop dat er iets blijft hangen.

Er is vooral een toename van social bots die bestaan uit **nepaccounts** op sociale media en zich voordoen als echte personen. Deze bots kunnen invloed uitoefenen door haatdragende taal te verspreiden en zo mensen op te hitsen of de publieke opinie te beïnvloeden. Ook kunnen er hashtags aangemaakt worden die de mening van zeer weinig mensen reproduceren, maar door een groot aantal bots worden gedeeld, waardoor het lijkt dat veel mensen deze mening delen.

3.1.3 *Algoritmes*

Verder zijn er ook de algoritmes op **sociale media**. Wanneer we dingen doen op het internet via onze smartphone, computer of tablet, zoals apps gebruiken, online aankopen doen enzoverder, dan levert dat data op die geanalyseerd kan worden. Algoritmes zijn wiskundige formules die al deze data doorzoeken, ordenen en op basis daarvan ons gedrag voorspellen of zelfs sturen.

Algoritmes zijn vaak zo gemaakt dat ze inspelen op die bevestigingsdrang van onze hersenen, waardoor ze je dus vaak enkel nog berichten of pagina's tonen die aansluiten bij jouw (online) gedragspatroon. Zo kom je terecht in een **informatiebubbel die voortdurend jouw eigen overtuigingen en ideeën bevestigt** en weinig ruimte laat voor alternatieve meningen.

3.1.4 Trollen

Daarnaast blijven internettrollen een aanwezig fenomeen, waarbij een **echt persoon verdeeldheid zaait** op sociale media en bepaalde groepen mensen probeert te frustreren en boos te maken.

3.1.5 Drogredenen

Bovendien worden bij desinformatie ook vaak bepaalde misleidende schrijf of debattechnieken gebruikt, zoals valse argumenten of drogredenen. Een drogreden is een **fout in de logica of redenering** die zorgt dat het argument eigenlijk nergens op slaat en dus geen standhoudt.

3.1.6 Gaslighting

Gaslighting is een vorm van psychologische manipulatie waarbij de aanstoker onophoudelijk de **waarheid verdraait en een vals narratief verspreid**, waardoor het doelpubliek zijn eigen percepties zodanig in vraag begint te stellen dat het gedesoriënteerd en overstuurd raakt.

3.2 WAAROM GELOVEN WE DESINFORMATIE?

Dit heeft te maken met de manier waarop onze hersenen informatie verwerken. Onze hersenen zijn immers niet goed meer aangepast op de informatiestromen die we vandaag de dag binnen krijgen. Ze zijn als het ware lui, maar tegelijk gericht op snel denken en handelen. Onze hersenen gaan voortdurend op zoek naar bevestiging van overtuigingen en ideeën die we al hebben. **Informatie die als bekend, logisch en/of herkenbaar aanvoelt, wordt dus sneller door ons geloofd.**

Bovendien proberen we als mens steeds alles om ons heen te begrijpen en dit maakt ons kwetsbaar. Wanneer we een simpele en makkelijk begrijpbare verklaring lezen of horen voor de zaken die om ons heen gebeuren dan zijn onze hersenen daar gevoelig voor. We voelen ons immers veel comfortabeler wanneer we het gevoel hebben dat we de wereld waarin we leven begrijpen.

Desinformatie speelt heel vaak in op **emoties** die onze aandacht trekken. Als de informatie ons daarnaast ook nog eens persoonlijk raakt en zeer sterk aanleunt bij hoe we zelf denken, dan kan het dus heel snel gebeuren dat we foute informatie voor waar aannemen.

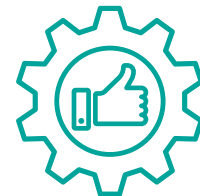
Omwille van bovenstaande redenen is het belangrijk om zich niet te laten beïnvloeden door één enkele stroom van informatie, maar steeds meerdere stromen van informatie te raadplegen alvorens een finaal oordeel te vormen.

4. POPULAIRE DESINFORMATIE- THEMA'S

In principe kan desinformatie over eender welk onderwerp circuleren, maar wereldwijd zijn er toch een aantal grote thema's waarop desinformatie- en beïnvloedingsacties zich richten. Deze thema's zijn:

- **Migratie en culturele diversiteit:** het betreft dan vaak anti-migratie en racistische narratieven, waarbij bepaalde etnische of religieuze gemeenschappen op een negatieve manier worden afgeschilderd.
- **Klimaat:** hierbij gaat het vaak om narratieven waarbij klimaatopwarming wordt ontkend.
- **Gezondheid:** desinformatie binnen dit thema is er vaak op gericht om medisch advies, al dan niet vanuit de overheid, te ondermijnen. Denk maar aan alle desinformatie (en ook veel misinformatie) die tijdens de Covid-19 crisis circuleerde over de vaccins en mogelijke remedies voor het virus.
- **Gender en seksualiteit:** bv. desinformatiecampagnes gericht tegen vrouwen of de LGBTQ-gemeenschap

5. HOE GA JE ALS OVERHEID HET BEST MET DESINFORMATIE OM?

5.1 DETECTIE EN INSCHATTING VAN DE IMPACT

Om tijdig en op een adequate manier met desinformatie te kunnen omgaan, moet je in de eerste plaats natuurlijk op de hoogte zijn van het feit dat een specifiek narratief of bepaalde misleidende informatie circuleert. Het is dus belangrijk om op regelmatige basis, of toch op z'n minst bij bepaalde sleutelmomenten, grote gebeurtenissen of noodsituaties te **monitoren wat er speelt in de lokale omgeving, zowel offline als online in de media en op sociale media**.

Daarnaast moet echter ook een **inschatting gemaakt worden van de impact die de misleidende informatie heeft of mogelijk kan hebben**. Wordt een bepaald narratief breed gesteund? Wordt het betreffende bericht op sociale media veel gedeeld of geliket? Lukt het veel reacties uit? Bevat het bericht een concrete call-to-action (oproep tot protesten, geweld...)?

We worden immers bijna op dagelijkse basis geconfronteerd met desinformatie, maar niet alle desinformatie heeft een significante impact of vereist een reactie vanuit de overheid.

Desinformatie speelt vaak in op reeds bestaande spanningen, frustraties, ontevredenheid, vooroordelen... Om dus beter te kunnen inschatten welke soort desinformatie of narratieven aanhang zullen hebben en mogelijk een aanzienlijke (lokale) impact kunnen hebben, is het belangrijk om een **goed begrip te hebben van de (lokale) context en spanningspunten, attitudes, historisch erfgoed, etc.** [1]

5.2 HET BELANG VAN VERTROUWEN

Vertrouwen van de bevolking in de overheid is een belangrijke bouwsteen van een sterke, goed functionerende democratie.

Hoewel algemeen gezien in België het vertrouwen in de overheid eerder laag is, is de vertrouwensband tussen burgers en lokale overheden doorgaans toch iets sterker, gezien de nabijheid en grotere betrokkenheid bij het dagelijkse leven. Desinformatie is er vaak op gericht om dit vertrouwen te schaden en wantrouwen te creëren in o.a. instituties en informatiebronnen.

Opdat je als overheid een effectieve rol kan spelen in het bestrijden van desinformatie en het verhogen van mediawijsheid, en opdat burgers ook effectief naar je gaan luisteren, is het **essentieel dat je als betrouwbare informatiebron of autoriteit wordt beschouwd**. Daarvoor is die vertrouwensband noodzakelijk.

Het opbouwen van vertrouwen vergt natuurlijk tijd en hangt niet alleen af van communicatie, maar ook van hoe wordt bestuurd. Door **consistent, transparant en bekwaam bestuur** kan vertrouwen worden opgebouwd en behouden.

[1] Trijsburg, I., Sullivan, H., Park, E., Bonotti, M., Costello, P., Nwokora, Z., Pejic, D., Peucker, M. & Ridge, W. (2024) Disinformation in the City: Response Playbook. The University of Melbourne. DOI 10.26188/26866972

Daarnaast is het essentieel dat overheden **transparant en inclusief** zijn bij het aanpakken van en het communiceren over desinformatie. Initiatieven om desinformatie te bestrijden moeten duidelijk afgebakend zijn en moeten gericht zijn op het effectief bestrijden van desinformatie, zonder politieke voorkeuren of beleidsagenda's te promoten. Het **gebruik van neutrale taal** is dan ook van cruciaal belang. [2]

5.3 DEBUNKEN: HET ONTKRACHTEN VAN FOUTE INFORMATIE

Als overheid met desinformatie omgaan of op desinformatie reageren is geen evidentie en betreft vaak een moeilijke evenwichtsoefening. Wanneer wordt geoordeeld dat er nood is aan reactieve communicatie over bepaalde desinformatie die circuleert, zal immers zeer **omzichtig gereageerd moeten worden, met respect voor de democratische waarden**, zoals vrije meningsuiting. Er moet immers vermeden worden dat de communicerende overheid overkomt als een zogenaamd "ministerie van de waarheid".

Een grote moeilijkheid is dat het bij desinformatie vaak om een **combinatie van correcte en valse informatie** gaat en dat er dus meestal wel een kern van waarheid in de boodschap zit. De grens tussen 'persoonlijke opinie' en 'desinformatie' is in sommige gevallen dan ook heel fijn. Bovendien kan communiceren over desinformatie **polarisatie net nog verder in de hand werken** en het wantrouwen in de overheid aansterken.

Een belangrijke eerste stap is om **na te gaan of het gaat om misinformatie, dan wel desinformatie**. Zit er een doelbewuste intentie achter om te schaden? Of gaat het eerder om mensen die bepaalde foute informatie delen, omdat ze ervan uitgaan dat de informatie correct is? Dit is weliswaar niet altijd even makkelijk te achterhalen.

Bij **misinformatie**, met name de niet doelbewuste verspreiding van onjuiste feitelijke informatie zonder intentie om te schaden, moet en kan er natuurlijk wel gecommuniceerd worden om de foute informatie te verbeteren en de feiten te duiden en correct weer te geven.

Bij **desinformatie** kan het effectief weerleggen van de informatie omwille van hoger genoemde uitdagingen net contraproductief zijn. Vandaar het belang van de nodige voorzichtigheid.

Wel kan de burger ervan bewust gemaakt worden dat er veel desinformatie over een bepaald onderwerp circuleert en dat het belangrijk is om kritisch en 'mediawijs' te handelen. Zo kan je toch een zeker **bewustzijn proberen creëren en mensen de nodige tools en tips aanreiken** om zelf een inschatting te maken, zonder als overheid aan te geven welke informatie correct, dan wel manipulatief is.

Hieronder een voorbeeld van dergelijke reactieve communicatie:

[2] Trijsburg, I., Sullivan, H., Park, E., Bonotti, M., Costello, P., Nwokora, Z., Pejic, D., Peucker, M. & Ridge, W. (2024) Disinformation in the City: Response Playbook. The University of Melbourne. DOI 10.26188/26866972

Voorbeeld reactieve communicatie:

Er circuleren veel misleidende berichten over XXXX. Wees kritisch over de informatie die je leest. Je kan dit doen door op een aantal zaken te letten:

- Wie is de auteur of verspreider van het bericht?
- Op welke bron is het bericht gebaseerd?
- Wanneer werd het bericht geschreven of gepubliceerd?

Raadpleeg bovendien altijd meerdere bronnen.

Ben je niet helemaal zeker of een bericht wel correct en betrouwbaar is? Verspreid het dan zeker niet verder.

Meer informatie en tips op [Desinformatie - Crisiscentrum](#)

Daarnaast kan er ook op een meer proactieve manier worden ingezet op het vergroten van het risicobewustzijn, mediawijsheid en het aannemen van een kritische houding bij het verwerken van informatie. In het volgende onderdeel hierover meer.

5.4 PROACTIEVE COMMUNICATIE - PREBUNKING

5.4.1 Risicobewustzijn creëren

De laatste tijd wordt het risico 'desinformatie' steeds vaker besproken in de media, podcasts, overheidscommunicatie etc. Niettemin, blijft het een complex begrip, dat vaak door elkaar wordt gebruikt met andere termen zoals fake news, nepnieuws en misinformatie, en waarvan de impact misschien niet altijd even duidelijk is of onderschat wordt. Daarom is een heldere toelichting van het risico aan de doelgroep noodzakelijk.

Om het risicobewustzijn rond desinformatie te verhogen, is het in de eerste plaats dus belangrijk om het begrip correct te omschrijven en toe te lichten hoe het in zijn werk gaat, welke vormen het kan aannemen en wat de nefaste impact kan zijn. Bewustzijn van een risico start immers bij het beschikken over de juiste kennis van het risico. **Het sensibiliseren van de bevolking** is dus een cruciaal aspect.

Gezien desinformatie heel wat verschillende vormen kan aannemen, is het bovendien van belang om ook **toelichting te geven over de technieken die gebruikt worden ter beïnvloeding of manipulatie** (zie o.a. hoger in dit document: punt 3).

Er bestaan verschillende '**serious games**' waarnaar in dergelijke sensibiliserende communicatie verwezen kan worden, ontwikkeld door o.a. DROG en Tilt Studio, twee Nederlandse organisaties die zich inzetten tegen de verspreiding van desinformatie, in samenwerking met onderzoekers van de Universiteit van Cambridge. Deze serious games leren de speler de manipulatietechnieken achter desinformatie te begrijpen, door de speler in de positie te plaatsen van mensen die dergelijke berichten creëren. Ze dienen als het ware als psychologisch 'vaccin' tegen desinformatie. Door zelf nepnieuws te maken en technieken onder de knie te krijgen, wordt een cognitieve weerstand opgebouwd tegen desinformatie.

Voorbeelden van dergelijke serious games zijn :

- Bad news: <https://www.getbadnews.com/nl/>
- Cat Park: <https://catpark.game/nl/>
- Harmony Square: <https://harmonysquare.game/nl/>

5.4.2 Mediawijsheid en kritisch denken stimuleren

Naast het creëren van risicobewustzijn is het natuurlijk ook essentieel om **handelingsadviezen of aanbevelingen** te geven aan de bevolking om zich weerbaarder te maken tegen het risico. Een belangrijk element waarop daarbij kan worden ingezet is '**mediawijsheid**', met name kritisch denken en lezen, het checken van bronnen, etc. Zo kunnen diverse handvaten en tips aangereikt worden aan de burger om desinformatie te herkennen. Dergelijke tips kunnen via websites, sociale mediakanalen of andere gangbare kanalen verspreid worden.

Hieronder een **uitgebreide olijsting van tips** over hoe de burger desinformatie kan herkennen, die kunnen worden opgenomen in de sensibiliserende communicatie:

- **Wie is de auteur, maker of verspreider van het bericht?**

Ga na wie het bericht heeft geschreven en zoek online meer informatie op over deze persoon of organisatie. Vind je niets terug over deze persoon of organisatie, dan is de kans groot dat deze niet bestaat en dat de informatie onbetrouwbaar is. Op websites vind je vaak meer informatie over de makers en het doel via de pagina “over ons” of “disclaimer”.

- **Is de informatie in het bericht waarheidsgetrouw?**

Worden er bronnen vermeld? Zijn deze geloofwaardig? Is er geen link naar de bron? Gebruik dan een zoekmachine om op te zoeken of de bron te vinden is.

- **Met welk doel is het bericht gemaakt of verspreid?**

Bedenk waarom het bericht is gemaakt en hoe de makers wellicht willen dat je gaat denken of je gaat gedragen na het lezen ervan. Uit de toon en verwoording van een bericht kan je soms al afleiden wat de makers willen bereiken.

- **Lees verder dan de titel**

Vaak worden zeer overdreven of misleidende titels gebruikt om de aandacht te trekken, emoties uit te lokken of lezers naar een pagina te lokken.

- **Raadpleeg meerdere bronnen**

Ben je niet helemaal zeker of een bepaald bericht of artikel wel klopt? Ga dan ook eens bij andere betrouwbare (nieuws)bronnen zoeken. Vind je daar dezelfde informatie, dan is de kans groot dat de informatie juist is.

- **Check wanneer een bepaald bericht/ artikel is geschreven en wanneer het is gedeeld**

Soms worden oude nieuwsberichten op sociale media gedeeld, hetzij per ongeluk, hetzij om het te laten lijken alsof er onlangs iets is gebeurd. Kan je geen datum van publicatie terugvinden, ga dan eens kijken bij andere bronnen, (websites of accounts) om te zien of zij deze informatie ook gedeeld hebben.

- **Ga zelf factchecken**

Soms worden foto's of video uit hun verband of context gehaald. Door de foto in een zoekmachine te plaatsen kan je de werkelijke context van de foto achterhalen.

- **Wees kritisch over de vorm**

Staat het artikel vol met spelfouten en uitroeptekens of staat een groot deel van de titel in hoofdletters? Dan is de kans groot dat je te maken hebt met desinformatie.

5.5 ENKELE CONCRETE TIPS

- Wees je ervan bewust dat je desinformatie nooit zal kunnen stoppen.
- Zet in op risicobewustzijn, kritisch denken en vooral mediawijsheid. Zo kan je de gevolgen van desinformatie beperken.
- Maak een onderscheid tussen misinformatie en desinformatie.
- Reageer snel en direct op misinformatie.
- Vermijd het gebruik van de term 'fake news', deze term impliceert immers dat informatie 100% vals of gefabriceerd is. Desinformatie omvat echter vaak een combinatie van correcte informatie/feiten en foute of verzonden informatie.
- Wees geen "Ministerie van de Waarheid".
- Monitor wat er leeft op sociale media.
- Zorg voor goede basisinformatie over desinformatie (op een eigen centrale website of verwijst door naar de pagina over desinformatie op de website van het Nationaal Crisiscentrum).
- Coördineer (indien nodig) met andere besturen, diensten, betrokken actoren of organisaties.
- Geef mensen de tools en tips om zelf een assessment te kunnen maken van de informatie die ze lezen of horen.
- Hanteer het 10-80-10 principe: 10% van je publiek is al fan en hecht veel geloofwaardigheid en vertrouwen aan wat je communiceert, een andere groep van 10% zal je bijna nooit kunnen bereiken of van gedachten kunnen doen veranderen. Het is dus vooral op die overige 80% dat je je moet richten en die je moet zien te bereiken en overtuigen.

6. INTERESSANTE WEBSITES EN DOCUMENTEN

<https://www.>

Risicopagina desinformatie- website NCCN

De website van het Nationaal Crisiscentrum bevat een onderdeel gewijd aan het risico 'desinformatie': <https://crisiscentrum.be/nl/risicos-belgie/veiligheidsrisicos/desinformatie>. Hier kan steeds naar verwezen worden als referentiewebsite over het risico 'desinformatie'.

Je vindt er vijf verschillende pagina's:

- Een pagina over wat desinformatie nu precies is;
- Een pagina over hoe desinformatie werkt;
- Een pagina over Factchecking;
- Een pagina met een overzicht van educatief materiaal voor leerkrachten en ouders;
- Een pagina waarop wordt uitgelegd hoe desinformatie een impact kan hebben op verkiezingen.;

Mediawijs

Mediawijs is het Vlaamse Kenniscentrum Digitale en Mediawijsheid van de Vlaamse overheid en imec vzw. Mediawijs helpt de inwoners van Vlaanderen en Brussel om digitale technologie en media actief, creatief, kritisch en bewust te gebruiken en begrijpen om deel te nemen aan onze maatschappij.

Op hun website vind je heel wat inhoudelijke dossiers rond mediawijsheid, nepnieuws, haatspraak, sociale media..., maar ook kant-en-klare tools en educatief materiaal zoals het lessenpakket 'feitencheckers'. Mediawijs biedt bovendien ook vormingen aan om jezelf of jouw organisatie mediawijzer te maken.

Website: <https://www.mediawijs.be/nl>

Hannah Arend Instituut

Op de website van het Hannah Arend Instituut vind je tal van interessante artikels over wat desinformatie precies is, wat de impact kan zijn, maar ook over hoe je ermee kan omgaan.

Website: <https://hannah-arendt.institute/>

Daarnaast worden ook webinars en trainingen aangeboden via de Arendt Academy, zoals in het kader van PolarProf, een driejarig leer- en uitwisselingstraject (2021-24) voor medewerkers van lokale besturen, met als doel hen te versterken en ondersteunen in hun strijd tegen polarisatie, desinformatie en haatspraak.

Website: <https://arendt-academy.be/>

Disinformation in the city - Response playbook

Het Melbourne Centre for cities ontwikkelde in samenwerking met verschillende onderzoekers van diverse universiteiten een handleiding voor steden over hoe met desinformatie om te gaan.

Raadpleeg deze handleiding via:

https://www.unimelb.edu.au/_data/assets/pdf_file/0006/5060724/Disinformation-in-the-City-Reponse-Playbook_compressed-1.pdf

EDMO (The European Digital Media Observatory)

Het Europees Waarnemingscentrum voor Digitale Media (EDMO) fungeert als knooppunt voor factcheckers, academici en andere relevante belanghebbenden om met elkaar samen te werken in de strijd tegen desinformatie.

EDMO beschikt over 14 nationale of multinationale hubs die werken rond het detecteren en analyseren van desinformatiecampagnes, het maken van publicaties waarin o.a. schadelijke desinformatiecampagnes worden blootgesteld en het organiseren van activiteiten rond mediawijsheid op nationaal en internationaal niveau.

Belgie wordt gecoverd door twee hubs: EDMO BELUX (België en Luxemburg) en BENEDMO (Vlaanderen en Nederland). Op hun websites vind je o.a. factchecks, bestaand educatief materiaal en interessante publicaties over het onderwerp 'desinformatie'.

Websites:

- <https://benedmo.eu/>
- <https://belux.edmo.eu/>

EU DisinfoLab

EU DisinfoLab is een onafhankelijke non-profitorganisatie die kennis en expertise over desinformatie verzamelt in Europa.

Op de website <https://www.disinfo.eu/> vind je interessante publicaties, rapporten en webinars rond desinformatie.

EUvsDisinfo

EUvsDisinfo is een website van de EEAS (European External Action Service), de diplomatieke dienst van de EU, die tot doel heeft om het publiek bewuster te maken van en inzicht te geven in de desinformatie-operaties vanuit Rusland en zo ook de weerstand van burgers tegen digitale informatiemaniplatie wil verhogen.

Op hun pagina [Learn - EUvsDisinfo](#) bieden ze heel wat tools en informatie om je te helpen desinformatie beter te begrijpen en ermee om te gaan.

Isdatechtzo.nl

Isdatechtzo.nl is een Nederlandse website ontwikkeld door Netwerk Mediawijsheid in opdracht van het Nederlands ministerie van Binnenlandse zaken met als doel om burgers te informeren over zogenaamd 'nepnieuws' en desinformatie en hoe je kan herkennen of een bericht betrouwbaar is. Je vindt er heel wat interessante artikels en video's over verschillende vormen van desinformatie en beïnvloedingstechnieken.

Website: <https://www.isdatechtzo.nl/>

Europese Commissie

Ook de Europese Commissie pakt de verspreiding van online desinformatie en desinformatie aan om de bescherming van Europese waarden en democratische systemen te waarborgen.

Een overzicht van de verschillende initiatieven op EU-niveau vind je op de volgende pagina:

[Online desinformatie aanpakken | Shaping Europe's digital future \(europa.eu\)](#)

Cyberveiligheid en de verkiezingen

Het Centrum voor Cybersecurity (CCB) maakte samen met de Veiligheid van de Staat (VSSE) en de Algemene Dienst voor Inlichting en Veiligheid (ADIV) de gids "Veilig online tijdens de verkiezingscampagne" voor politieke partijen en hun kandidaten met aanbevelingen om hun cyberveiligheidsniveau te verhogen, cyberveiligheidsrisico's te beperken en digitale kwetsbaarheden te verminderen.

De gids kan geraadpleegd worden via:

<https://vsse.be/nl/publicaties/veilig-online-tijdens-de-verkiezingscampagne-editie-2024>

deCheckers

deCheckers is een Vlaams platform waarop alle factchecks die aan internationale kwaliteitsvoorwaarden voldoen worden samengebracht. Op de website kan je bovendien ook zelf een vraag of suggestie voor een factcheck insturen.

Website: <https://www.decheckers.be/>

Factcheck.Vlaanderen

Factcheck.Vlaanderen is een onafhankelijke, non-profit website die volledig is toegewijd aan factchecken. Je kan ook zelf een suggestie voor een factcheck sturen via info@factcheck.vlaanderen.

Website: <https://factcheck.vlaanderen/>

6.1 AUDIOVISUEEL MATERIAAL ROND MEDIAWIJSHEID EN OMGAAN MET DESINFORMATIE ALS BURGER

- Op de website van Mediawijs vind je een overzichtelijke affiche met 10 vragen die je helpen om betrouwbare bronnen te identificeren en je te wapenen tegen desinformatie.
- Serious games:
 - Cat Park: <https://catpark.game/nl/>
 - Harmony Square: <https://harmonysquare.game/nl>
 - Bad News: Nederlands - Bad News v2 (getbadnews.com)
- Het communicatieteam van het Europees Parlement maakte een reeks video's waarin de meest gebruikte desinformatietactieken worden uitgelegd en tips worden gegeven om ze te herkennen en te vermijden: Disinformation explained - Multimedia Centre (europa.eu)
- Het Europees Parlement ontwikkelde bovendien ook een handige fiche met tips die je helpen om valse informatie te herkennen: Hoe zie je dat nieuws nep is? (europa.eu)
- De Europese Commissie maakte een filmpje over desinformatie en de technieken erachter. Bekijk het filmpje hier.
- Op de website van isdatechtzo.nl vind je heel wat video's waarin bepaalde manipulatietechnieken worden toegelicht zoals deepfakes of hoe trollen exact werken.
- lktwijfel.be is een campagne en website binnen het project EDMO BELUX die handvaten biedt om zekerheid te brengen in twijfels. Je vindt er tips over hoe je online goed kan zoeken, aan wie je raad kan vragen of met wie je kan praten over je twijfels. Je kan er ook de visuals downloaden die zijn ontworpen voor de campagne.

6.2 EDUCATIEF MATERIAAL OVER DESINFORMATIE

Heel wat organisaties hebben reeds educatief materiaal (lesmateriaal, affiches, spelletjes, quiz...) ontwikkeld om mediawijsheid aan te leren aan kinderen of jongeren:

Mediawijs

Mediawijs, het Vlaams Kenniscentrum Digitale en Mediawijsheid van de Vlaamse overheid en imec vzw, ontwikkelde Nieuws in de Klas. Dit is een educatief project voor leerlingen vanaf de derde graad basisonderwijs, dat inzet op nieuws- en informatiegeletterdheid. Het stimuleert kinderen en jongeren om kritisch en bewust, maar ook actief en creatief om te gaan met nieuws en actualiteit.

Voor elke graad uit het secundair onderwijs is er een lessenspakket met video's, opdrachten en werkbladen:

- Voor de eerste graad secundair: het lessenspakket Nieuwsmakers
- Voor de tweede graad secundair: het lessenspakket Feitencheckers
- Voor de derde graad secundair: het lessenspakket Opiniemakers

Mediawijs biedt ook nog ander materiaal of tools:

- Educatief pakket voor jongeren tussen 13 en 18 jaar: What's New. Dit pakket leert jongeren hoe ze propaganda en complottheorieën kunnen doorprikken via (historische) voorbeelden.
- Mediawijs heeft bovendien een hele pagina rond verkiezingen in een digitale samenleving. Je vindt er ook het lessenspakket "Verkiezingen in de klas" voor leerlingen van de tweede en derde graad secundair onderwijs. Dit pakket bestaat uit vier thema's met telkens bijhorende methodiek en EDUbox.

EDMO

Op de website van EDMO BELUX vind je een overzicht van de meest geschikte educatieve hulpmiddelen in drie categorieën:

- Leren over nieuws en informatie
- Leren over desinformatie en factchecking
- Meninge vormen en delen

Website: <https://belux.edmo.eu/nl/mediawijsheid/educatieve-tools/>

Ook op de website van BENEDMO vind je heel wat educatieve tools en initiatieven.

Website: https://benedmo.eu/publicaties/?_sft_category=initiatieven,tools-methodes&_sft_taal=nl

VRT NWS

VRT NWS maakte in samenwerking met partners zoals imec en Mediawijs verschillende EDUboxen over diverse thema's voor jongeren uit het secundair onderwijs. EDUbox is gemaakt voor gebruik in de klas, waar leerlingen het onderwerp zelfstandig in handen kunnen nemen. De leerlingen werken in groepjes of individueel met een box gevuld met fiches, die zowel fysiek als digitaal en in interactieve vorm beschikbaar zijn. Deze fiches bevatten stukjes theorie, praktijkoefeningen en opdrachten in combinatie met een uitgebreid digitaal luik met audiovisueel materiaal.

In hun catalogus vind je een EDUbox over onder andere nepnieuws, artificiële intelligentie en propaganda.

Website: <https://www.vrt.be/nl/edubox/>

Serious games

DROG en Tilt Studio, twee Nederlandse organisaties die werken tegen het verspreiden van desinformatie, hebben in samenwerking met onderzoekers van de Universiteit van Cambridge verschillende serious games ontwikkeld (leeftijd 15 jaar en ouder):

- **Harmony square:** in dit spel ga je als speler met verschillende manipulatietechnieken aan de slag om mensen in het dorpje te misleiden, verdeeldheid aan te wakkeren en dorpingen tegen elkaar op te zetten.
- **Cat park:** in Cat Park bouwt de stad een park alleen voor katten. Je doel is natuurlijk om dat tegen te houden (want wie wil er nou een park alleen voor katten?). Door gebruik te maken van desinformatie technieken, zoals emotioneel taalgebruik en polarisatie, keer je het publiek tegen het park.
- **Bad News:** In Bad News kruip je in de huid van een nepnieuwsmaker. Aan jou de taak om zo veel mogelijk volgers te krijgen terwijl je je geloofwaardigheid steeds naar een hoger niveau tilt.

Deze serious games leren je de manipulatietechnieken achter desinformatie te begrijpen, door je in de positie te plaatsen van mensen die dergelijke berichten creëren. Ze dienen als het ware als psychologisch 'vaccin' tegen desinformatie. Door zelf nepnieuws te maken en technieken onder de knie te krijgen, wordt een cognitieve weerstand opgebouwd tegen desinformatie.

Naast het spel is er ook een [handleiding voor leerkrachten](#) ontwikkeld om met Cat Park een les te geven over mediageletterdheid.

De Aanstokerij

De Aanstokerij heeft een spel gemaakt voor leerlingen van de 2e en 3e graad secundair onderwijs dat tot doel heeft om hen kritisch te laten kijken naar nieuwsberichten en hen bewust te maken van verschillende vormen van mis- en desinformatie. Bovendien rijkt het ook handvaten aan om nieuws objectief onder de loep te nemen. Dit spel is enkel beschikbaar in het Nederlands. Speel het spel via deze link: [True or False - De Aanstokerij](#).

StampMedia

Bij StampMedia kan je met jouw klas of groep jongeren een workshop volgen rond mediawijsheid en media maken. De workshops zijn ontwikkeld voor jongeren tussen 16 en 26 jaar, en zijn enkel beschikbaar in het Nederlands. Meer informatie vind je op de website:

[Een workshop boeken | StampMedia](#)

De Europese Unie

De Europese Commissie heeft ook heel wat materiaal ontwikkeld voor leerkrachten rond dit thema:

- [Richtsnoeren](#) voor leerkrachten en onderwijsactoren (basis- en secundair onderwijs) bij het aanpakken van desinformatie en het bevorderen van digitale geletterdheid. Dit document biedt een concrete leidraad voor leerkrachten en onderwijsactoren, waaronder praktische tips, werkplannen en inzichten.
- Een [toolkit](#) voor leerkrachten middelbaar onderwijs om hun leerlingen te helpen om bij het surfen feit van fictie te onderscheiden. De toolkit bestaat uit een aanpasbare powerpointpresentatie met instructies.

Het Europees parlement ontwikkelde bovendien een toolkit in kader van de Europese verkiezingen 2024. In deze [toolkit](#) vind je leermiddelen waarmee je jongeren de kans kunt geven om hun mening te uiten, met ideeën te komen of vragen te stellen over de Europese verkiezingen. Ook het thema desinformatie komt erin aan bod.

eMedia

Het Europees gefinancierd project **eMedia** ontwikkelde een [handboek over mediageletterdheid](#) dat als leidraad en inspiratiebron is bedoeld voor leerkrachten. Het handboek geeft inzicht in de invloed van media op de ontwikkeling van jongeren en de rol van nieuwe informatietechnologie bij het manipuleren van de werkelijkheid. Het handboek is beschikbaar in het Frans, Engels, Spaans, Italiaans en Lets

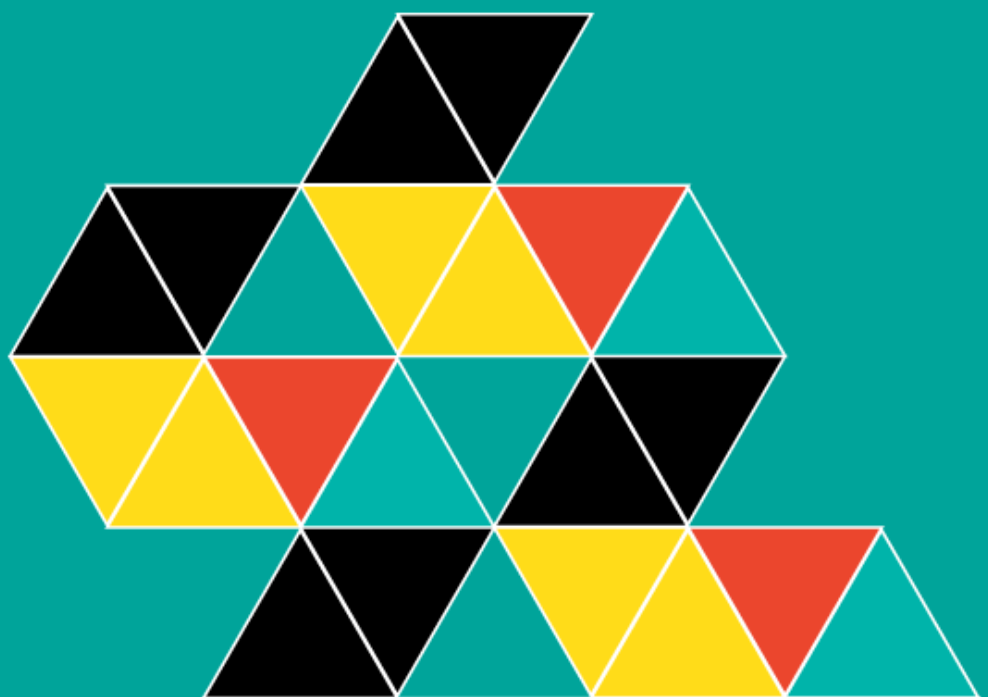

WAT WAT

WAT WAT is een platform voor jongeren dat allerlei thema's behandelt die jongeren bezig houden. Op de website van WAT WAT vind je verschillende artikels over onder andere fake news en complottheorieën, geschreven op maat van jongeren.

Nationaal Crisiscentrum
Centre de crise National

comm@nccn.fgov.be

www.crisiscentrum.be